

REPUBLIKA SLOVENIJA
MINISTRSTVO ZA IZOBRAŽEVANJE,
ZNANOST IN ŠPORT

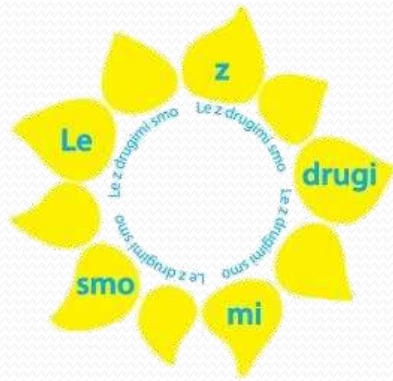

PEDAGOŠKI INŠTITUT

EVROPSKA UNIJA
EVROPSKI SKLAD
SOCIALNI SKLAD
NALOŽBA V VAŠO PRIHODNOST

»Krepitev socialnih in državljanskih kompetenc strokovnih delavcev«

Le z drugimi smo

Robert Petrovič,
zunanji sodelavec Pedagoškega inštituta

**Socializacija agresije in vrstniško nasilje:
s filozofijo za otroke o nasilju
DELAVNICA**

Naložbo sofinancirata Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport Republike Slovenije in
Evropska unija iz Evropskega socialnega sklada

Potek ure FZO

1. **Priprava** - Dejavnost, ki oblikuje skupnost raziskovanja ali raziskovalne spretnosti.
2. **Predstavitev** - Spodbuda, ki sproži strinjanje, nestrinjanje ali negotovost.
3. **Čas za razmislek** - Samostojen premislek, ki mu lahko sledi pogovor v manjših skupinah.
4. **Zastavljanje vprašanj** - Kar zanima vse, oblikujemo v spodbudna vprašanja.
5. **Premislek o vprašanjih** - Premišljujemo o tem, kaj je v ozadju nastalih vprašanj.
6. **Izbira vprašanja** - Odločimo se, na katero vprašanje se bomo osredotočili.
7. **Prve besede** - Ugotavljamo, kako bi lahko začeli odgovarjati na vprašanje.
8. **Gradnja** - Skupaj se lotimo razumevanja vprašanja in odgovorov nanj.
9. **Zadnje besede** - Vsakdo pove svoje mnenje o obravnavani tematiki.
10. **Premislek** - Premislek o procesu, poteku ure, napredku in načrtih za nadaljevanje.

Bistveno je, da se okolje oblikuje tako, da sodelujoči začnejo ustrezno delovati. **Učitelj ne ponuja odgovorov, temveč učencem pomaga, da jih sami iščejo.** Filozofsko raziskovanje vpelje otroke v javno razpravo o vrednotah in moralnosti. Spodbuja jih, naj moralno presoјajo in tudi razmišljajo, kaj je moralno presoјanje in kaj pomeni biti razumen. Toda dobra diskusija ni samo govorjenje. Ima svojo lastno kulturo. Vpelje nas v poseben način **skupnega delovanja, kultivira pripravljenost za delovanje in vrline, kakršne so spoštovanje drugih, odkritost in odprtost duha.**

Priprava na uro

Pravila razprave določi skupnost sama, bodisi na začetku bodisi ko so si učenci že nabrali nekaj izkušenj. Običajno pravila vključujejo:

- pri govorjenju vselej naslavlja celotno skupino;
- bodi tiho, kadar ne govoriš skupnosti;
- govori samo eden, drugi govorca poslušajo;
- ko govoriš, govori dovolj glasno, da te drugi slišijo itd.

FZO ceni:

- Spretnost mišljenja (spraševanje, domnevanje, sklepanje in refleksijo)
- Umske navade (radovednost, razumnost, pogum, skrb za druge)

Filozofsko poučevanje zahteva:

- Širino uma: pripravljenost na raziskovanje preko tega, kar veš.
- Intelektualno ponižnost: prepoznanje, da ne veš vsega.
- Spoštovanje do ljudi: razumevanje tega, da različni ljudje razmišljajo na različne načine.
- Razumnost: vključitev v proces dobrega sklepanja,

Učenci **sedijo v krogu**. Vpliv krožne razporeditve se poveča, če učence spodbudimo, da govorijo vsemu krogu ali neposredno osebi, ki ji odgovarjajo, ne pa samo učitelju. Medtem ko je pri novih skupinah nujno vztrajati, da je treba z dvignjeno roko prositi za besedo, je učiteljev cilj razviti sposobnosti, da učenci sami prevzemajo besedo, tako da se lahko razprava bolj približa običajni konverzaciji. Učiteljevi razsodnosti je prepuščeno, koliko hrupa dopusti, preden opozori na pravilo »**govori samo eden, drugi poslušajo**«.

Spodbude

Učenci skupaj preberejo zgodbo ali pogledajo posnetek. Izhodišče je tako vsem skupno.

Primerno za začetniške skupine:

- Slikanice, parabole, pregovori, ki spodbujajo mišljenje
- Kratki filmi, YouTube posnetki in izvlečki iz videov
- Druge vizualne spodbude (na primer slike, umetniška dela, posterji)
- Nenavadni izdelki in predmeti

Primerno za razvijajoče se skupine:

- Lipmanove zgodbice ali drugi izvlečki iz (besedilnih) zgodb ali romanov
- Pesmi ali glasbena besedila, ki spodbujajo mišljenje
- Igre mišljenja ali gledališke igre
- Dialogi (na primer iz gledališke igre, berejo člani skupine)
- Primer iz resničnega življenja (na primer iz poročil ali osebne izkušnje)

Primerno za bolj izkušene skupine:

- Skladba (brez besedila) ali še boljše dve kontrastni skladbi
- Namerno »minimalističen« stimula (na primer košček sestavljanke, pisalo, ena beseda)

Dobra spodbuda:

- Daje prednost dvomu pred gotovostjo,
- Ustvarjalnosti pred običajnostjo
- Doživeti izkušnji pred znanim dejstvom
- Širin konceptov pred ozkostjo posamičnega

Vprašanja

Učitelj vpraša učence, kaj se jim je ob zgodbi zdelo zanimivo ali nenavadno. Spodbudi jih, da svoje opazke ne povedo v obliki trditev, temveč v obliki vprašanj.

Skupna stvaritev (začetniki): skupinam damo minuto ali dve časa, da se odločijo, o čem bi najraje govorile. Predstavniki skupin sklepe predstavijo vsem. Vsakemu takšnemu predlogu dodano bodisi spontane predloge za raziskovanje bodisi imajo posamezniki ali skupine še nekaj časa za zapis mogočih vprašanj. Skupina, ki je temo predlagala, potem izbere vprašanje ali predlog, ki ji je najbolj všeč.

Obilje vprašanj (za bolj izkušene skupine): posamezniki zapišejo toliko vprašanj, kolikor jih lahko, v dveh ali treh minutah. Potem se razporedijo po parih in izberejo »najboljše« vprašanje, ki ga predstavijo skupini. Potem se lahko združijo po »dvojicah v četvorke« in ponovno izberejo le eno vprašanje ter ga predstavijo skupini. Če imajo čas, se lahko pogovorijo tudi o tem, kako bi lahko vprašanja drugih izboljšali.

Vodenje razprave

Učitelj ima v skupini različne vloge. Na začetku, ko se skupnost raziskovanja šele vzpostavlja, je predvsem **organizator in spodbujevalec diskusije**.

Bistvene tehnike, ki jih uporablja učitelj, so:

- podaljšati čas, ki ga imajo učenci za premislek (za razmislek je potreben čas, obdobja tišine, zlasti takrat, ko je skupnost že dovolj dobro vzpostavljena, so zaželeni);
- izogibati se komentarjem, ki v podtonu ocenjujejo razmislek učencev;
- kazati lastno čudenje in radovednost (pri tem ima učitelj vlogo zgloda učencem, vlogo zgloda pa nimajo njegovi odgovori);
- preudarno rabiti vprašanja, nakazujoče miselne korake, ki bi jih bilo smiselno narediti;
- spodbujati pozornost otrok na refleksijo (razmislek o lastnem miselnem procesu in o tem, kaj se dogaja na ravni skupine kot celote).

Evalvacija ure

Vsa raziskovanja se iztečejo, če ne zaradi drugega, pa zaradi zvonca ob koncu ure. Nekaj minut prihranite za **sklepne besede**, ki so lahko kratki pogovori z vrstnikom ali pa pogovor celotne skupine v krogu. To vpliva na konec raziskovanja in je pogosto čas, ko tišji otroci spregovorijo prvič. Navedli bomo tri primere zaključkov:

- Predaj predmet (na primer kip Misleca ali Filozofskega medvedka): otroci si v krogu podajajo predmet in so tako povabljeni h kratkemu zadnjemu prispevku. Govori lahko tisti, ki drži ta predmet. Prispevek je lahko neka sklepna misel; novo vprašanje; nekaj, o čemer hočejo še naprej razmišljati; ali pa le nekaj besed. (Prispevek je lahko v obliki stavka ali le niz besed.) Otroci naj imajo tudi možnost, da predmet le dajo naprej, ni jim treba govoriti.

- Zapis razmišljanja: prosite za kratek zapis zadnjih besed na listek papirja ali samolepilni listič. Vsakdo lahko začne tako, da prebere svoje besede in listek: položi v škatlo; ga pritrdi na »drevo znanja v središču kroga; ali prilepi na izobešen plakat z diagramom. Vrstni red učencev ni pomemben, a pustite nekaj sekund časa med dejavnostmi posameznih udeležencev in bodite pozorni na vse, ki želijo priti na vrsto.

- Pokaži spremembo (hitro in lahko): zamenjajte svoj sedež, če ste med raziskovanjem spremenili svoje mnenje (ali mišljenje) o nečem.

Obravnavna posameznih vaj

Vaja 1: Ranjen metulj

Vaja 2: Bikec Ferdinand

Vaja 3: Jaz sem

Vaja 4: Ali te lahko objamem močno?

Vaja 5: Kača in vaščani

Vaja 6: Prepir

Vaja 7: Zasmehovanje

Vaja 8: Odnos do živali

Vaja 9: Bukefal in Aleksander

Vaja 10: Pekel in raj

Vaja 11: Drevo ima srce

Vaja 12: Vennov diagram

Bolj poglabljena navodila za izvedbo FZO ure in gradivo, ki ga pri tem potrebujete, na spletu najdete na straneh **Svetovnega dneva filozofije** in društva **Zofijini ljubimci**:

<http://www.danfilozofije.net/dejavnosti/fzo/>

<http://ucilnica.zofijini.net/category/otroke/>

Literatura

- Akademie Kinder philosophieren. (2014). *Wie wollen wir leben?* München: Oekom Verlag.
- Aničić, K. (2002). *Nasilje – nenasilje. Priročnik za učiteljice, učitelje, svetovalne službe in vodstva šol*. Ljubljana: iz.
- Brüning, Barbara (ur.) (2015). *Menschen brauchen Menchen. Praktische Philosophie, Klassen 5/6*. Nordrhein-Westfalen: Militzke.
- Cam, Philip. (1995). *Thinking Together - Philosophical Enquiry for the Classroom*, Willoughby: Hale & Iremonger.
- Ciklus seminarjev Namesto koga roža cveti. (1997). *Trpinčen otrok. Kako prepoznati in preprečevati fizično in duševno trpinčenje otrok* (razširjeni zbornik). Ljubljana: Meridiana.
- Haynes, Joanna. (2008). *Children as Philosophers - Learning Through Enquiry and Dialogue in the Primary Classroom*. London: Routledge.
- Hladnik, Alenka; Šimenc, Marjan (ur.), (2008). *Šola, mišljenje in filozofija, Filozofija za otroke in kritično mišljenje*, Ljubljana: Pedagoški inštitut.
- Hymer, B., Sutcliffe, R., (2017). *Filozofija za otroke: zelo kratek uvod*. Ljubljana: Krtina.
- Košir Prosen, K. (ur.). (2005). *Delavnice od blizu*. Ljubljana: Društvo za nenasilno komunikacijo = Association against Violent Communication.
- Kuhar, Roman. (1999). *O nasilju: priročnik za usposabljanje*, Ljubljana: Društvo za nenasilno komunikacijo = Association against Violent Communication.
- MacGrath, H. in Francey, S. (1996). *Prijazni učenci, prijazni razredi: Učenje socialnih veščin in samozaupanja v razredu*. Ljubljana: DZS.
- Matthews, Gareth, B., Freese, (1989). *Philosophische Gespräche mit Kindern*. Berlin.
- Morf Zoller, Eva. (2011). *Selber denken macht schlau. Philosophieren mit Kindern und Jugendlichen*. Basel: Zytglogge Verlag.
- Olweus, D. (1995). *Trpinčenje med učenci: kaj vemo in kaj lahko naredimo*. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo.
- Severe, S. (2000). *Ljubezen ni dovolj. Preprosta načela dobre vzgoje*. Ljubljana: Učila.
- Šimenc, Marjan. (2006). *Didaktika filozofije*, Ljubljana: Filozofska fakulteta Univerze v Ljubljani, Oddelek za filozofijo.
- Več avtorjev. (2003). *Vloga šole pri zmanjševanju nasilja: priročnik za učitelje, svetovalne delavce in ravnatelje*. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo.